

”Päästä meitä pahasta”

*Eräs itämerensuomalaisten kielten
objektikysymys*

Objektisäännöt ovat tunnetusti suomen lauseopin visaisimpia kohtia. Yksiköllisen akkusatiiviobjektin oikean muodon — nominatiivin tai genetiivin kaltaisen — valinta on joskus hankalaa suomalaisellekin. Osaksi tämä johtuu siitä, että eri murteet ovat eräissä kohdin eri kannoilla. Sen sijaan suomalainen kyllä yleensä osaa kielikorvansa varassa vaivatta valita oikein akkusatiivi- (eli kokonais-) ja partitiivi- (eli osa-) objektin välillä. Suomea oppiva ulkomaalainen taas ei juuri milloinkaan opi täysin varmasti hallitsemaan tätä kysymystä.

Akkusatiivi- ja partitiiviobjektia koskevat säännöt ovat lyhyesti seuraavat: Objekti on partitiivissa, 1) jos on puhe kokonaisuuden epämääräisestä osasta, 2) jos objekti riippuu irresultatiivisesta (tulokseen johtamattomasta) verbistä ja 3) jos lause on sisällykseltään kieltävä tai epäilevä. Kaikissa muissa tapauksissa objekti on akkusatiivissa.¹

Isämeidän rukouksen kuudes ja seitsemäs rukous kuuluvat nykyään (Matt. 6: 13): ”äläkä saata meitä kiusaukseen, vaan päästä meidät pahasta”. Edellisessä, v. 1913 väliaikaiseen käytäntöön hyväksytyssä Uuden testamentin suomennoksessa oli sanonta: ”vaan pelasta meidät pahasta”. Sikäli kuin olen voinut todeta, tämä on ensimmäi-

¹ Ks. esim. P. SIRO Puhumista merkitsevät verbit itämerensuomal. kielissä (SUST 93), 1949, s. 30—; sama, Suomen kielen lauseoppi, 1964, s. 75; N. DENISON The Partitive in Finnish (Suomalaisen Tiedeakatemia toimituksia B 108), 1957, s. 180— ja passim; O. IKOLA Lauseopin kysymyksiä (Tietolipas 26), 2. p., 1964, s. 19—, 34; K. KONT Käändsõnaline objekt läänemeresoome keeltes (Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja kirjanduse instituudi uurimused IX), 1963, s. 42—.

nen suomennos, joka käyttää tässä akkusatiiviobjektia. Aikaisemmin sanottiin: "päästä *meitä* pahasta". Tämä rukouksen asu lienee minun ikäpolvelleni, vanhemmista puhumattakaan, hyvin tuttu. Minulla on sellainen muistikuva, että ainakin 1930-luvulla papit vielä sangen yleisesti sanoivat "päästä *meitä* pahasta". Muistan joskus oudoksuneeni tässä esiintyvää partitiiviobjektia.

Partitiiviobjektin käyttö tässä yhteydessä on perintöä Agricolan ajoista. Hänen Uudessa testamentissaan tämä kohta kuuluu: "Ja elle iohdata meite kiusauxen. Mutta päste *meite* pahasta." (Mikael Agricolan Teokset II s. 36.)

Mistä sitten johtuu tämä nykysuomalaisen mielestä omituinen partitiiviobjektin käyttö? Monessakin yhteydessä on kiinnitetty huomiota Agricolan objektisuhteiden horjuvuuteen, ja voisi ajatella, että tämä on vain yksi esimerkki siitä. Tätä tapausta ei kuitenkaan voida sivuuttaa tähän viittaamalla. Agricolalla on muutamia sellaisia akkusatiiveja, joiden asemesta nykysuomalainen käyttäisi partitiivia; enimmäkseen ne voidaan selittää alussa mainittujen objektisääntöjen pohjalta. Toisaalta hänellä on myös joitakin yksinäisiä esimerkkejä substantiivin partitiivimuodon käytöstä akkusatiivin sijasta. Mutta *persoonapronomin*it ovat tässä suhteessa selvästi erikois-asemassa: Agricola käyttää aivan yleisesti kaikkien *persoonapronominien* partitiivimuotoja nykykielen akkusatiiviobjektin sijasta. Joitakin esimerkkejä: Wai tadhocos mös *minua* tappa, ninquin sine tapoit eilen sen Egiptin miehen? II 331 | Jotca coska he olit minun tutkineet, tadhoit he *minua* pästä, II 392 | Etkös tiedhä ette minulla ombi Walda *sinua* Ristinnaulita, ia minulla ombi Walda *sinua* päste? II 301 | Tocat *hende* tenne. II 71 | tulcat, tappakam *hende*, II 83 | Sitocat henen kätens ia ialcans, ia heiteket *hende* siihen wlooisehen pimeydeen, II 84 | kijniottaca *hende*, ia wisusta poiswiekä. II 153 | Ristinnaulitze *hende*. II 156 | Ja minun pite *hende* ylesheräyttemen Wimeis peiuenä. II 262 | Nin sanoi Pilatus heille, Nin ottaca te *hende*, ia Domitka *hende* teiden Lain ielkin, II 299 | Ja Jumala oli henen cansans, ia pelasti *hende* caikest henen tuskastans, II 329— | ia wartioitzin heiden waatteitans iotca *hende* tapoit. II 376 | ioca *meite* synnin petoxella, Coleman cautta ylesnieli, II 11 | Laske *meite* sikohin, että me heiden sisellens menisim. II 122 | Johannes se Castaia lehetti *meite* sinun tyges sanoden, II 184 | He ouat — — päli-sexi *meite* Tornijn heittenyet, ia nyt he tachtouat *meite* sala wlossy-

sete? Ei nin, waan tulkan itze ia wicket *meite* tälde wlos. II 359 | Ja mine tahdon *teite* poisheitte edhemme Babiloniata. II 332 | Esiwalta on keskenyt *teite* pästette, II 359 | Ja mine asetan *teite*, omalle maalleni, III 48 | ylitzewoitti *heite* otti sijtte *heite* Armohons ia ysteuexens, II 17 | Cootkat ensin ohdacket, ia sitocat *heite* lychteixi, poltetta, II 59 | Sijttekin ne minun Wiholisen — —, edhestocat tenne ia mestateat *heite* tesse minun edesen. II 225 | nin hen heitti heidhet [huom. akkusatiivi] alimaisen Tornijn, ia pani *heite* Jalcapuun. II 359 | carkasi heiden pälens, ia ylitzewoitti *heite*, ia paiskasi heiden [akkusatiivi!] alansa, II 366.

Jos predikaattina on imperatiivin 1. tai 2. persoonan muoto, näyttää partitiivi olevan jopa yksinomainen persoonapronominiobjektin sija. Agricolan objektisuhteita on JUSSI UOTILA selvittellyt laudaturtyössään², johon edellä olevat tiedot suureksi osaksi perustuvat.

Samaan tapaan kuin Agricolan kielessä käytetään persoonapronominien partitiivimuotoja objektina myös 1642:n raamatussa ja osaksi myöhemmissäkin raamatunlaitoksissa. NORMAN DENISON sanoo Agricolan teoksissa ja 1642:n raamatussa niissä tapauksissa, joissa nykykielessä on akkusatiivi, käytettävän monikon persoonapronominien partitiiveja (*meitä, teitä, heitä*) vähintään yhtä yleisesti kuin akkusatiiveja.³ Myös muussa vanhassa kirjakielessä on esimerkkejä samantaisesta partitiivin käytöstä, mutta on toistaiseksi selvittämättä, miten yleistä sellainen on. Mainitsen muutamia hajaesimerkkejä. Westhin koodeksi (Suomen kielen muistomerkkejä I): Täytä *minua* ilolla 153: 24 | teghe *minua* teruexi 156: 12— | kätke *hända* Abrahamin helman, ia sille wimeisellä Domiolla ylesheräytä *händä* 85: 20— || V:n 1600 tienoilta peräisin oleva Genesiksen fragmentin suomennos: tesse ombi nyt sinun vaimos, ota *hende*, ia mene. Vir. 1936 s. 469 || Hemminki Maskulainen, Vanhain Suomen maan Piispain, ja Kircon Esimiesten Latinan kielised laulud, 1616: Veis taevaas *sinua* tääldä.

² J. UOTILA Objektista ja objektinsukuisista määräyksistä Agricolan Uuden testamentin evankeliumeissa ja Apostolien teoissa (painamaton tutkielma, Turun Yliopiston suomen kielen laitos, 1952) s. 17—, 48—; DENISON mts. 187—.

³ DENISON mts. 187. Ks. myös UOTILA mts. 17—, 48—.

s. 88 | Pirun vallan pois soitti, *Meitä* voiton päällä saatti. 23 | Hir-
muisest hän *heitä* hirtti, 121.⁴

MARTTI RAPOLA on Henrik Hoffmania koskevassa tutkimukses-
saan pohtinut, miksi tämä on Agricolan käännöstä korjaillessaan
muuttanut Agricolan lauseen *Ja hen paransi heiden* (Matt. 15: 30,
Agr. II s. 66; objekti siis akkusatiivissa) asuun *Ja hen paransi
heite*. Muutamia vuosia sittenhän tuli päivänvaloon Ruotsissa
Skoklosterin linnassa säilytettävä Agricolan UT:n kappale, joka on
kuulunut raamatunsuomennoskomitean jäsenelle Henrik Hoffmanille
ja johon tämä on silmällä pitäen uutta kokoraamattua tehnyt suuren
joukon kielellisiä korjauksia.⁵ Äsken mainittu muutos saa luonnollisen
selityksensä, kun huomataan, että tällainen persoonapronominin parti-
tiivin käyttö on siihen aikaan nähtävästi ollut normaalia kieltä.
RAPOLAN tutkimuksesta ilmenee, että Hoffman on parissa kohdassa
myös muuttanut objektina olevan akkusatiivin *henen* partitiiviksi
händä.⁶ Nämä selittyvät samoin kuin äskeinenkin tapaus.

Puheena olevan ilmiön juuret ulottuvat kauemmaksikin kuin van-
haan kirjasuomeen. Kaikki itämerensuomalaiset kielet noudattavat
suurin piirtein alussa mainittuja objektisääntöjä. Eri tahoilla on
niistä kyllä joitakin poikkeuksia, mutta ne ovat enimmäkseen myö-
häisten sekaantumisten ja analogioiden aiheuttamia. Sen sijaan se
poikkeus, että *persoonapronominin* ovat objektina usein
näiden sääntöjen vastaisestikin partitiivissa, on laaja-alainen ja ilmei-
sesti vanha ilmiö. Esitän nyt lyhyen katsauksen tämän ilmiön esiin-
tymiseen suomen lähisukukielissä.

---

⁴ Westhin koodeksin, 1600:n tienoilta peräisin olevan raamatunsuomennos-
katkelman sekä Hemminki Maskulaisen laulukirjan objektisuhteista on joitakin
tietoja kolmessa Turun Yliopistossa tehdyssä seminaariryössä: RIITTA MAUNU
V:n 1600 tienoilta peräisin olevan Genesisen fragmentin suomennoksen kielestä,
1952, s. 3; LILLI PARVENTO Yksikölliset persoonapronominin objektina Westhin
koodeksissa, 1962, s. 21—, 25; SINIKKA POHJOLA Sijojen käytöstä Hemminki
Maskulaisen laulukirjassa "Wanhain Suomen maan Pijspain, ja Kircon Esimies-
ten Latinan kielised laulud", 1965, s. 8.

⁵ RAPOLA Henrik Hoffman, puristinen kielenkorjaaja (Suomi 110: 3), 1963,
s. 66—, 8. 67 on pari painovirhettä, jotka vaikeuttavat asian ymmärtämistä.

⁶ RAPOLA mts. 80: että he saisit *henen* tappa > *saadaxens händä* tappa / että
he saisit *henen* coletta > *händä* cuolettaxens.

Karjala-aunuksesta on seuraavat tiedot. ARVID GENETZIN mukaan on aunuksessa monikollinen persoonapronomini objektina aina ja yksiköllinenkin imperatiivin ohessa ja persoonattomissa lauseissa partitiivissa. AULIS OJAJÄRVEN mukaan on Maaselän murteissa persoonapronomini ja muu elollista olentoa tarkoittava sana objektina ollessaan varsin yleisesti partitiivissa riippumatta alussa mainituista objektisäännöistä. Persoonapronominien partitiivia käytetään säännöllisesti imperatiivin, passiivin sekä infinitiivin yhteydessä. Esimm. *otakkoa miuda keralla!* (Roikonniemi) 'ottakaa minut mukaan!' | *händ otetah poiges šieldä* (Repola) 'hänet otetaan pois sieltä' | *hüo meidä d'ätettih* (Kuutamolahti) 'he jättivät meidät' | *mäygeä, tuogoa toattu tänne* (Lupasalmi) 'menkää ja tuokaa isä tänne'.⁷

Lyydissä ovat DENISONIN mukaan monikon persoonapronomininit objektina ollessaan partitiivissa riippumatta semanttisesta yhteydestä, samoin yksikölliset usein. Imperatiivin 2. persoonan yhteydessä ovat sekä yksikön että monikon persoonapronomininit säännöllisesti partitiivissa. Esimm. *mina heid lojõn* (Šuoju) 'minä heidät surmasin' | *naske mindai üökš* (Šuoju) 'päästä minut yöksi'.⁸

Vepsässä ovat objektisuhteet melkoisesti sekaantuneet. Tässä yhteydessä on merkityksellistä se, että monikon persoonapronominien partitiivimuotoja (*meid, teid* jne.) voidaan käyttää kaikissa objektitapauksissa; akkusatiivimuodot *miden, tiden* jne. ovat paljon harvinaisempia ja nähtävästi myöhäsyntyisiä. Esimm. *tīt sidoba* (Enarv) 'teidät vangitaan' | *vegam händ zapnotare* (Tedroo) 'viekäämme hänet lautalle' | *šöp sindai kolmpäine zmei* (Petsoil) 'syö sinut kolmipäinen lohikäärme'.⁹

Vatjassa objektina oleva persoonapronomini on yleisten objektisääntöjen vastaisesti usein partitiivissa, etenkin jos predikaatti on imperatiivissa tai passiivissa. Tällainen partitiivi näyttää olevan yleisin yks. 1. ja 2. persoonan pronomineissa. Paitsi persoonaprono-

⁷ A. GENETZ Tutkimus Aunuksen kielestä (Suomi II 17), 1885, s. 188; A. OJAJÄRVI Sijojen merkitystehtävistä Itä-Karjalan Maaselän murteissa (SUST 97), 1950, s. 42—, 110—, 137—; W. GRÜNTAL Itämerensuomalaisten kielten yksikön nominatiivi objektin edustajana aktiivin yhteydessä, 1941, s. 4—, 14.

⁸ Ks. DENISON mts. 191—; OJAJÄRVI mts. 113.

⁹ Ks. GRÜNTAL mts. XLVIII, 4, 14; L. KETFUNEN Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus (SUST 86), 1943, s. 95—, 122, 124, 241; KONT mts. 104—.

mineissa, esiintyy tällaista partitiivin käyttöä myös eräissä muissa pronomineissa ja elollista olentoa tarkoittavissa substantiiveissa. Esimm. *mie vetan sinua mehelie* 'otan sinut vaimoksi' | *sis panti t ä t ä ruhipüse* 'niin pantiin hänet ruumisarkkuun' | *ota minnu selkã* 'ota minut selkään'. Näitä suhteita ovat selvitelleet GRÜNTHAL, OJAJÄRVI, DENISON, KONT ja viimeksi L. SZABÓ.¹⁰

Virossa käytetään objektina usein persoona- ja eräiden muidenkin pronominiin partitiivia sellaisissa tapauksissa, joissa muista sanoista käytettäisiin akkusatiivia. Mon. 1. ja 2. persoonan pronomineista ei muuta muotoa käytetäkään objektina kuin partitiivia. Myös yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit ovat aina partitiivissa, jos verbi on persoonaton muoto tai imperatiivi. Esimm. *Ma sain t e d a kätte* 'sain hänet kiinni' | *Sai s i n d sellesse komiteesse pandud* 'sai sinut pannuksi siihen komiteaan' | *tont võtku s i n d* (Reigi) 'tonttu ottakoon sinut'. Nämä tiedot perustuvat WIEDEMANNIN, KETTUSEN, GRÜNTHALIN, KONTIN ym. teoksiin.¹¹

Liivissä on objektina oleva persoonapronomini yleisistä objektisäännöistä riippumatta usein partitiivissa. 1. ja 2. persoonan pronominit ovat partitiivissa useammin kuin 3. persoonan. Verbin persoonattomien muotojen ja imperatiivin yhteydessä partitiivi on yleisempi kuin muuten. Esimm. *las m i n d a völdin* 'päästä minut irti' | *se s i n t s i e b j a r a* 'se syö sinut' | *viedã m e d i u l z* 'vedä meidät ulos'. Tiedot ja esimerkit ovat peräisin SJÖGREN—WIEDEMANNILTA, KETTUSELTA ja KONTILTA.¹²

Kuten äskeisestä kävi ilmi, niin partitiiviobjektin käyttöä odotettavan akkusatiiviobjektin asemesta tavataan jonkin verran muisakin elollista olentoa tarkoittavissa sanoissa kuin persoonapronomineissa. Tällaista käyttöä esiintyy kuitenkin vain karjala-aunuksessa, vepsässä ja vatjassa sekä inkeroisurteissa, ts. niissä ims. kielissä,

¹⁰ Ks. GRÜNTHAL mts. 4; OJAJÄRVI mts. 139; DENISON mts. 193; KONT mts. 103—; L. SZABÓ, UAJb 36 s. 60—.

¹¹ F. J. WIEDEMANN Grammatik der Ehstnischen Sprache, 1875, s. 632—; L. KETTUNEN Lauseliikmed eesti keeles, 1924, s. 45—; GRÜNTHAL mts. 4; O. IKOLA Lauseopillisia havaintoja Georg Müllerin virolaisten saarnojen (1600—1606) kielestä (Turun Yliopiston julkaisuja B 82), 1962, s. 61—; KONT mts. 103—.

¹² SJÖGREN—WIEDEMANN Livische Grammatik, 1861, s. 67, 241; L. KETTUNEN Untersuchung über die livische Sprache I (Acta et Comm. Univ. Dorp. B VIII. 3.), 1925, s. 33, 109. KONT mts. 103—.

jotka ovat olleet voimakkaimman venäläisen vaikutuksen alaisina. Tältä osalta ilmiö selvästi johtuu venäjän vaikutuksesta, kuten on selitetty. Venäjässä näet käytetään objektina muuten nominatiivia, mutta elollisista olennoista puhuttaessa genetiiviä, jolla on muitakin ims. partitiivia vastaavia funktioita. Venäjän genetiivi edustaa kahta vanhaa indoeurooppalaista sijaa: genetiiviä ja ablatiivia.¹³

Palaamme persoonapronomineihin. Niissä esiintyvän partitiiviobjektin yleisyyttä ei voida selittää venäjän vaikutuksesta johtuvaksi. Tämä ilmiö on ollut — kun otetaan huomioon myös suomen vanhan kirjakielen todistus — yleinen kaikissa ims. kielissä ja palautuu ilmeisesti kantasuomeen. Persoonapronominien erikoinen asema ja laatu nominien joukossa, johon GRÜNTAL ja KONT ovat viittaneet¹⁴, on tietenkin vaikuttanut asiaan, mutta sen lähemmin ei tämän ilmiön syntyä ole toistaiseksi selvitetty.

Kuten alussa mainitsin, on kolme tapausta, joissa objekti on yleensä partitiivissa kaikissa ims. kielissä. Kaksi näistä kolmesta tapauksesta on sellaisia, joissa partitiivin käyttö useimmiten on vain seurausilmiö: irresultatiivisen verbin objekti sekä sisällykseltään kieltävässä tai epäilevässä lauseessa oleva objekti. Näissä predikaatin laatu määrää objektin sijan. Ainoa tapaus, jossa partitiivin käytöllä on selvä distinktiivinen merkitys, on näin ollen ns. varsinainen partiaalinen objekti; silloinhan objektin sija osoittaa, että tekeminen kohdistuu vain kokonaisuuden epämääräiseen osaan: vrt. *Olen syönyt marjat ~ Olen syönyt marjoja*. On ilmeistä, kuten on oletettukin, että partitiivin käyttö objektina on saanut alkunsa juuri tästä tapauksesta.¹⁵

Tämä totaalisen ja varsinaisessa mielessä partiaalisen objektin vastakohta on sellainen, ettei sitä tarvinnut eikä hevin voitukaan soveltaa persoonapronomineihin, kaikkein vähiten 1. ja 2. persoonan. Tätä asiaa valaisee havainnollisesti nykysuomi, jossa persoonapronomit ovat mukautuneet noudattamaan samoja objektisääntöjä kuin

¹³ Ks. B. DELBRÜCK *Vergleichende Syntax der indogermanischen Sprachen I*, 1893, s. 320—; GRÜNTAL mts. 4— alav., s. 14, 216, 279; OJAJÄRVI mts. 110, 112, 140—; V. KIPARSKY *Vir.* 1955 s. 393; DENISON mts. 202; I. VAHROS *Verba docent*, 1959, s. 271; KONT mts. 101—, 192.

¹⁴ GRÜNTAL mts. 5; KONT mts. 106.

¹⁵ Ks. GRÜNTAL mts. LVIII; DENISON mts. 198; KONT mts. 42.

muut nominit. Persoonapronominien partitiivia käytetään nykysuomessa irresultatiivisen verbin objektina sekä sisällykseltään kieltävissä ja epäilevissä lauseissa, mutta ei juuri milloinkaan varsinaisessa mielessä partiaalisena objektina. Sanotaan esim. *Kapinalliset ovat vapauttaneet vangit* ja *Kapinalliset ovat vapauttaneet meidät*. Toisaalta sanotaan *Kapinalliset ovat vapauttaneet vankeja*, mutta jos objektina on persoonapronomini, onkin sanottava *Kapinalliset ovat vapauttaneet muutamia* (tai: *osan*) *meistä*. Tätä ei voida korvata lauseella **Kapinalliset ovat vapauttaneet meitä*.

Sama persoonapronominien erikoislaatu ilmenee siinäkin, ettei niitä suomessa myöskään juuri käytetä varsinaisessa mielessä partiaalisena subjektina. Sanotaan *Täällä on poikia*, mutta tuskin *Täällä on meitä*. Tämä lienee selitettävä siten, että monikollisten persoonapronominien luonteeseen kuuluu niin erottamattomasti määrärühmän merkitys ('me kaikki', 'kaikki te, jotka olette siinä' tjs.), ettei samalla kertaa voida pitää silmällä tällaisen ryhmän epämääräistä osaa. Sukua tälle persoonapronominien poikkeukselliselle syntaktiselle käyttäytymiselle lienee sekin seikka, ettei niihin voida liittää kardinaalilukusanaa niin kuin substantiiveihin: *kolme poikaa*, mutta ei esim. *kolme teitä*. Yksikölliset persoonapronomit taas ovat jaottomia sanoja, jotka eivät yleensä esiinny varsinaisessa mielessä partiaalisina objekteina eivätkä subjekteina siihen tapaan kuin *Söin lihaa*, *Tässä on puuroa*.

On selvää, että persoonapronomineilla on jo kanta- ja esisuomessa ollut samanlainen erikoislaatu. Kun objektissa (ja subjektissa) kehittyi kokonaisuuden ja epämääräisen osan vastakohtaa osoittava, siis distinktiivinen akkusatiivin ja partitiivin vaihtelu, niin se ei voinut ulottua persoonapronomineihin. Systeemin kannalta oli näin ollen irrelevanttia, kumpaa sijaa persoonapronomineista käytettiin objektina.

Edellä sanottua tukee sekin seikka, että partitiivi on 1. ja 2. persoonan pronomineissa yleisempi kuin 3. persoonassa. Persoonapronominien semanttinen erikoislaatuhan on puhtain juuri 1. ja 2. persoonassa, kun sen sijaan 3. persoonan pronomit ovat lähellä demonstratiivipronomineja.¹⁶ Siitä huolimatta ei ole mitään outoa siinäkään, että ilmiö kuitenkin ulottuu myös 3. persoonan pronomineihin:

¹⁶ Vrt. GRÜNTAL mts. 5; KONT mts. 105.

muodostavathan ne joka tapauksessa selvästi ryhmän muiden persoonapronominien kanssa.

Edellytykset partitiivin leviämiseen totaalisina objekteina oleviin persoonapronomineihin olivat olemassa: kielen systeemi oli sellainen, ettei tällainen leviäminen sitä rikkonut. Mutta on tarvittu jokin alkusysäys, jokin syy, jonka takia tätä mahdollisuutta käytettiin hyväksi. On tärkeätä huomata, että partitiivi objektin sijana on erityisen laajalle levinnyt passiivin ja persoonattomien verbi-ilmausten yhteydessä sekä ennen kaikkea imperatiivin 1. ja 2. persoonan ohessa, ts. niissä asemissa, joissa akkusatiiviobjekti olisi nominatiivin kaltainen. Tämänasuuntaisia havaintoja on tehty kaikista ims. kielistä.¹⁷ Tämä voi tuskin johtua muusta kuin siitä, että objektina olevat persoonapronomit tällaisissa tapauksissa ovat alun perin olleet tavalla tai toisella ristiriidassa yleisten objekti-sääntöjen kanssa. Eräät tutkijat ovat oletaneet, ettei persoonapronomineja alkuaan ole käytetty nominatiivin muotoisina objekteina muiden nominien tavoin. Nykyään tosin tällaistakin käyttöä tavataan siellä täällä ims. kielissä, mutta se näyttää myöhäsyntyiseltä.¹⁸ Muutamat seikat viittaavat siihen, että persoonapronomit ovat tällaisissa tapauksissa aikaisemmin olleet *-m (-n)* -päätteisessä akkusatiivissa.¹⁹ Tätä käsitystä tukee se, että persoonapronomini on imperatiivin ohessa akkusatiivissa sellaisissakin suom.-ugr. kielissä, joissa muut nominit tässä asemassa ovat nominatiivissa (esim. syrjäänissä, votjakissa ja ostjakissa).²⁰ On siis ehkä vallinnut suhde *päästit pojan : päästit minun*, mutta *päästä poika : päästä minun*. Kuten DENISON on arvellut, lienee tässä syy partitiivin leviämiseen.²¹ Kieli on pyrkinyt vapautumaan tällaisesta ristiriidasta: tyyppi *päästä minun* on tuntunut poikkeukselliselta. Tällöin on voitu turvautua partitiiviin, joka oli kehittynyt selväksi objektin sijaksi ja joka ei muuttanut lauseen merkitystä persoonapronominin ollessa objektina.

¹⁷ Ks. esim. OJAJÄRVI mts. 112, 140; KONT mts. 102, 105; SZABÓ, UAJb 36 s. 64.

¹⁸ Vrt. GRÜNTAL mts. 3—; OJAJÄRVI mts. 113.

¹⁹ Vrt. GRÜNTAL mts. XLVII, 5—, 279; DENISON mts. 200.

²⁰ GRÜNTAL mts. 6; B. WICKMAN *The Form of the Object in the Uralic Languages*, 1955, s. 146—. Vrt. myös E. LEWY UAJb 36, s. 146.

²¹ Ks. DENISON mts. 200—.

Olemme havainneet, että monikon persoonapronominit ovat olleet alttiimpia partitiivin yleistymiselle kuin yksikölliset. Tämä voidaan hyvin selittää, jos hyväksytään se OJANSUUN ja DENISONIN käsitys, että persoonapronominien monikon akkusatiivi on alkuaan ollut *-m* (*-n*) -loppuinen.²² Nämä olisivat silloin ainoina *-m* -loppuisina monikon akkusatiiveina olleet ristiriidassa systeemin kanssa ja siksi olleet alttiita väistymään partitiivin tieltä. Lähinnä tällaiset syyt lienevät panneet alulle partitiivin yleistymisen persoonapronomineihin tottaalisinkin objektin sijaksi. Kun tällainen partitiivin käyttö yleisenä objektin sijana kerran on päässyt alkuun, ei se ole pysähtynyt näihin erikoisiin tapauksiin, vaan on levinnyt muihinkin. Jo varhain kehitys on nähtävästi johtanut akkusatiivin ja partitiivin sporadiseen vapaaseen vaihteluun, joka vallitsee objektina olevissa persoonapronomineissa laajalti nykyäänkin.

Lienee ajateltava niin, että partitiivi kehittyi suhteellisen yleiseksi persoonapronominien objektikaasukseksi aikana, jolloin se ei vielä esiintynyt substantiivien objektikaasuksena muuten kuin varsinaisessa mielessä partiaalisena objektina. Kun partitiivin käyttö objektina sitten laajeni kieltolauseisiin ja irresultatiivisten verbien objekteihin, ei tämäkään välttämättä pakottanut ulottamaan akkusatiivin ja partitiivin vastakohtaa persoonapronomineihin, koska objektin kaasuksella ei näissä tapauksissa ole distinktiivistä merkitystä — lukuun ottamatta eräitä harvinaisehkoja tapauksia. Viimeksi mainitut tapaukset toisaalta ehkä selittävät sen, ettei partitiivi kuitenkaan ole missään kielessä jäänyt ainoaksi persoonapronominien objektikaasukseksi ja että suomessa on päinvastoin akkusatiivi työntänyt partitiivin syrjään niistä objektitapauksista, joissa muutkin nomininit ovat akkusatiivissa.

Siitä niin sanoakseni yhteissuomalaisesta ilmiöstä, jota olen esityksessäni käsitellyt, ei ole suomessa säilynyt nykyaikaan juuri mitään jälkiä.²³ Selvin näistä jäljistä on Isämeidän rukouksen sanonta

²² Ks. H. OJANSUU *Vir.* 1910, s. 36; DENISON *mts.* 201. Toisin L. HAKULINEN *Suomen kielen rakenne ja kehitys*, 2. p., 1961, s. 91, 515.

²³ Eräistä kansanmurteiden erikoistapauksista ks. S. LATVALA *Lauseopillisia havaintoja Luoteis-Satakunnan kansankielestä* (*Suomi III* 12: 1), 1895, s. 13; sama, *Lauseopillisia muistiinpanoja Pohjois-Savon murteesta* (*Suomi III* 17: 2), 1899, s. 11; A. KANNISTO *Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta* (*Suomi III* 20), 1902, s. 28; GRÜNTHAL *mts.* 4—, 14; OJAJÄRVI *mts.* 139—; KONT *mts.* 104 (muutamat Kontin mainitsemista esimerkeistä ovat kyllä nykyisen kirjakielen sääntöjen mukaisia, esim. *Rauma se mär me it vast sätut*).

"päästä meitä pahasta", joka sekkin jo on saanut väistyä modernin asun tieltä.

OSMO IKOLA: *"Päästä meitä pahasta". Eine Objektfrage der ostseefinnischen Sprachen*

Mit den Worten des Vaterunsers "Päästä meitä pahasta" ('Erlöse uns von dem Übel'; das Objekt im Partitiv) als Ausgangspunkt betrachtet der Verfasser die in allen ostseefinnischen Sprachen vorkommende Erscheinung, dass die personalen Pronomina als Objekt häufiger im Partitiv stehen als die übrigen Nomina, und gibt für diese Erscheinung eine geschichtliche Erklärung. Der Aufsatz ist ein etwas abgeänderter und (für die Abschnitte über die finnische Sprache) ergänzter Abdruck des Vortrages, der vom Verf. auf dem II. Internationalen Finnougristenkongress in Helsinki (August 1965) gehalten wurde. Der Vortrag wird voraussichtlich unter dem Titel "Zum Objekt in den ostseefinnischen Sprachen" in den Verhandlungen des Kongresses veröffentlicht werden.